

Első évi folyam.

9. szám.

Február 26. 1865.

A negyedik férj.

(Történeti elbeszélés.)

III.

(Vége.)

Minden harang zúgott, minden ház virágokkal s zászlókkal volt ékesítve. Johanna szobájában ágyának mennyezete; most virág illata nem édesítette meg a rideg hálószoba levegőjét.

„Már késő volt; a kaput megnyitották.“

nem volt virág, hiányzott a jázmin, kedvence virága, melynek árnyékában szokott aludni azelőtt. Minden nap jázmin virágokból volt fonva azelőtt

Senki sem törődött már itt a királynéval. Országából már nem birt egyebet, mint ezt az egy váraeskát.

A bástya még védte, a köfal erős volt, oltalmat talált mögötte a szegény királyné. Bátorsága még nem tört meg egészen; szívét elkeserítette a hűtlenség látása, de el nem gyengítette.

Bátor és büszke maradt, mialatt az ellenséges had a várkaput fenyegette, s Durazzói Károly katonái a bástyák alatt álltak.

Ostromolni kezdték az erősséget.

Bent Acciavoli Miklós, a nagy senéchal védelmezte a királyné palotáját. Az ország bárói közül egyedül ő maradt hiven Johanna mellett.

El is esett az ostrom alatt, karddal kezében, a kapu mellett.

— Kötelességemet teljesítettem, — szólt nyugodtan.

Sebeiből ömlött a vér, feje lehanyatlott és kihelhte nemes lelkét.

Az ostrom napról napra keményebb lön, erősen szorongatták a várkastélyt.

Mikor ezt meghallotta Otto herceg Aversában, visszajött seregével Nápoly alá, csatát kísérteni Károly ellen.

— Miért nem várod be a segélyhadakat, nemes herceg? — szólt hű kísézője, az ifju Montferrat marquis.

— A királynét, nőmet ostromolják, felelt Otto mogorván.

Már szemben állt a két sereg a főváros mellett. Az utcákról, a házak tetejéről láthatta a nép a harcot.

A sicíliai királyi cimer lengett mindkét fél zászlóin; de Durazzói Károly seregében a bátorság és vitézség lakott, amott a gyávaság és árulás.

Braunschweigi Otto megszorította a csata előtt Montferrat kezét.

— Haljunk meg mint nemes emberek, ha győzni nem lehet.

A csata rövid volt. Népe elhagyta Ottót, a nápolyi nemesek átmentek Durazzói Károly zászlója alá.

Montferrat marquis küzdve elesett Otto oldala mellett, Otto maga fogolylá lett.

Johanna királyné látta a harcot várából. Lángoló szemekkel, elfojtott lélekzettel nézte, mint csap össze a két had; azután látta, mint mennek át az áruló csapatok lebecsített fegyverrel az ellenséghez, aztán látta mint rohan a tömeg Ottóra. Még egy percig látta fenlebegni a fehér tollat sisakján, azután nem látott semmit, csak egy zagyva tömeget, hanem hallotta a trombiták diadalmas harsozását, melyek Durazzói Károly győzedelmét hirdették.

Lejött az örtoronyból s maga elé hívatta hűszol-

gait. Kiosztotta köztük pénzét; aztán szomorúan parancsolá:

— Nyissátok ki a kaput.

Emberei kétkedve, habozva néztek rá.

— Nyissátok ki a kaput, — ismétlé a királyné; — én megadom a várat és magamat Durazzói Károlynak.

E percben föltűnt a láthatáron a marseillei hajók lobogója. Kedvező szél fűtta vitorláikat s a nagy gályák gyorsan uszva hasították át a tengert. Ott közelgettek a provencei nemesek Johanna királyné segélyére.

Már késő volt; a kaput megnyitották.

Belépett maga Durazzói Károly, kísérve az ország nagyjaitól, előkelő nápolyi és magyar lovagoktól.

Tisztelettel közelített a királynéhoz. Nem tett neki szemrehányásokat, erősítette, hogy ő csak jogainak védelmére fogott fegyvert, s mihelyt azokat elismeri a királyné, nem kell tőle félnie; ismerje el tehát őt Nápoly és Apulia királyául s adja át neki az uralkodást, mivel már a pápa s a nápolyi rendek is királyul ismerték el; birja rá továbbá a provencei rendeket, hogy azok is uralkodójokul ismerjék el, s ő teljes tisztelettel fog bánni a királynéval, mint fiu anyjával.

A királyné nyugodtan végighallgatta, azután szilárd hangon szólt:

— Nápolyt elfoglaltad a fegyver erejével, király vagy és én rabod vagyok; de hogy én neked, Durazzói Károly, átengedjem szép Provence-grófságomat, azt tenni soha nem fogom.

Durazzói Károly ingerülten távozott.

Akkor a nápolyi nemesek, kik vele jöttek, kérn kezdték a királynét, engedjen a király akaratának s nevezze ki őt a Provenceban is örökösül, mert bizonyára nincs az egész kereszténységben jelesebb és méltóbb fejedelem, mint Károly király.

A királyné megvetéssel hallgatta beszédeiket.

— Meggyilkoltátok Endrét, mert magyar volt és idegen s most dicsőítitek Durazzói Károlyt. Mig Durazzói Károly él és uralkodik, Nápoly soha nem lesz egyéb, mint a magyar királyság tartománya.

— A bűn tied, királyné, a gyilkosságot te követted el — viszonzák a nemesek.

Vád és gyalázat mindenfelől Johanna ellen fordult.

A provencei hajóhad ezalatt, nem tudva mit tegyen, még mindig ott állt a nápolyi öbölben, határozatlan aggódva. Azt látták, hogy későn jöttek, hogy nem elég erősek arra, kiszállni s harcot kezdeni Nápoly ellen. Durazzói Károly megen-

gedte nekik, hogy követeket küldhessenek Johanna királynéhoz.

Hitte, hogy fenyegetésekkel kicsikarhatja Johannától, hogy a provencai nemeseknek őt ajánlja mint törvényes fejedelmöket.

A nemes lovagok, kiket a hajókról követségbe küldtek, bejöttek a fogoly királynéhoz. Durazzói Károly maga is jelen volt.

Sirva csókolták meg a nemes leventék a királyné kezét s kérdezték, mit kíván s mit parancsol?

— Menjétek haza, — szolt a királyné, — s emlékezzetek meg rá, hogy már ezután törvényes uralkodótok az anjoui herceg Lajos, neki tartoztok engedelmességgel.

Durazzói Károly ajkaiba harapott. Komoran és fenyegetve fordult a királynéhoz.

— Gondold meg, hogy életed kezemben van. Csak tőlem függ, hogy tetteidet elfeledjem vagy napfényre hozzam; büneid elítélnék. Birád előtt álsz.

— Birám az Isten, te csak ellenségem vagy, — szolt a királyné emelt fővel.

Aztán ismét a provencai nemesekhez fordult:

— Lovag urak, én tudom, mi sors vár reám. Ez most utolsó szavam hozzátok: egyedüli törvényes uralkodótok Anjou Lajos; mondjátok meg neki, hogy álljon érettem boszut e bitorlón.

Másnap a marseillei hajóhad szomoruan vitorázott haza fűő. Harmadnap aztán Durazzói Károly a királynét mint rabot vitette el a palotából Murano várába.

— Cselekedjétek ugy velem, mint ő cselekedett férjével! — szolt a király komoran.

Ugy cselekedtek velem s meggyilkolt holttestét kiakasztották esufásgra a vár ablakába.

Magyar nem tette. A magyar zordon lehetett és barbár, de nem volt hóhér.

Vértési Arnold.

Dalaim forrása.

1864. Nov.

Midőn minden elhagy a földön
S magamra állok egyedül:
A költészet lelkembe megjön
Lágy fénynyel, észrevétlenül,
Mint ha az éj mély kebele
Csillagokkal telik tele.

Továtünik az élet gondja,
Felejttem a bánatlmakat;
A képzelet szárnyát kibontja
S bübájos tájakon ragad;
Elöttem intve lengenek
Zengő, sugárzó szellemek.

Fensőbb világ ihlete kap meg;
Szívem szent tüztől feldobog
És mélyén a lángérzelemnek
Fakadnak, kelnek a dalok,
Mint tengernek mélységiben
Titkon a drága gyöngy terem.

Mire az ég szelleme készlet,
A mit keblemben besugall:
Megórom-e a szép idöket,
Hogy eltünjék minden sohaj,
S a földön véges végtelen
Egy akol s egy pásztor legyen?!

Széthintem a hideg világba
A szeretet meleg dalát;
A lángot, mely szívem megszállta
Az emberekbe oltom át,
Hadd terjedjen a szeretet
A gyűlölség s viszály helyett.

Hazát, tüzhelyt, szerelmet zengek,
Hol mindenki boldog legyen;
Ne tükrözzék titkos keservnek,
A néma ég könyüiben.
Ne halljunk vérző jajt s panaszt,
Mely az Isten székéhez hat.

Bár a világ mindegyre bántott
S szívem sebekkel födve el;
Azért örömet megbocsátok,
Minden dalom új békejel:
Szébbé tenni az életet
Lelkemnek égő vágya lett.

Medgyes Lajos.

Tunisz és népe.

(Hely- és népismertetés.)

(Sovány férfiak, kövér nők. — Recept a kövérségre. — Tunisz mint ország. — Zsarnok kormány. — Furcsa ítélet. — Tunisz hajdon és most. — A fejedelem palotái és hölgyei. — A háztetőkön. — Mecsetek. — Mór udvariasság.)

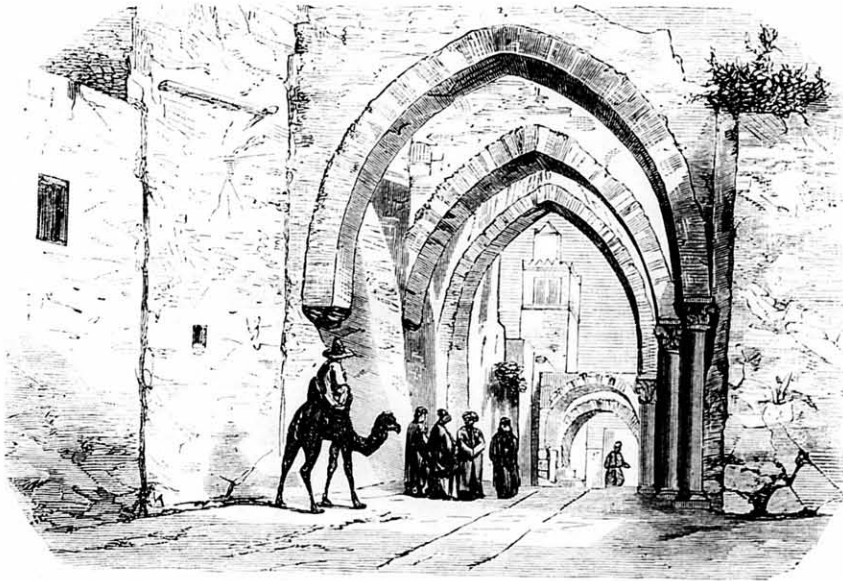
A politikai lapok annyit irtak a közelebbi tuniszi fölkelésről, hogy olvasóink bizonyára szívesen veszik ezen észak-afrikai tartomány és mór népe ismertetését Crapelet legújabb leírása s rajzai nyomán.

Tuniszt északról és keletről a Középtenger övezi, míg dél-keletről Tripolisz, délről a Szahara, és nyugatról Algéria keríti be. Területe mintegy 6000 négyszög mértföld, s lakosainak számát mintegy 800,000-re teszik, bár ez mások szerint sokkal nagyobb.

A tuniszi törzs általán szép testalkatu; a férfiak jobbadán szárazak, soványak, azonban józan és

A tuniszi gyermekek születésükkor épen oly fehérek, mint az európaiak, sőt ezeknél még halványabbak, azonban a nap heve bőrüket lassanként sötétbarnává változtatja, mi azonban a szemlélőre nem hat kellemetlenül.

Tuniszban az uralkodás formája monarchikus, s a bej még ma is névlegesen hűbérese a konstantinápolyi szultánnak; ha új bej lép az uralkodói

Födött utca a tuniszi felső városban.

nyugodt életük számtalan, Európában igen honossá lett betegségtől megóvják őket.

A tuniszi mór nők igen szépek; arcbőrük fehér és élénk, szemek nagyok, szép metszetűek, telvél kifejezéssel. Hajuk majdnem kivétel nélkül hollószínű, s azt vastag fonatokban vállaikra engedik omlani. Tuniszban úgy, mint a keleti tartományok legtöbbszörében, a kövérség a szépség nélkülözhetlen kelléke, s némely utazó határozottan állítja, hogy a tuniszi nőknek van egy biztos recipéjük a meghízásra, s ez abban áll, hogy fiatal kutyákat esznek.

A gazdag nők mindenféle csescsbecsével: arannyal, ezüsttel, apró tükröcskével, pénzekkel, csörgőkkel s korálokkal cicomázzák fel magukat, míg a szegényebbek sárgarézből való drágaságokat viselnek.

székre, a szultán mindannyiszor megküldi neki a tiszteletbeli nagy kaftánt s a beigtatási fermánt, mi annak a jele, hogy a török birodalom feje még nem mondott le végkép hajdani barbár tartományairól. Egyébiránt a bejek nem tartják szükségesnek ezen föltevést visszautasítani, s nem lévén a szultánnal egyéb összeköttetésük, csupán csak a vallás fejének tekintik, s valóban már jó ideje úgy látszik, hogy Tunisz inkább Franciaországnak hódol, azon okból, mert mióta ezen európai hatalom igája alá hajtotta Algériát, van oka ennek jóakarát keresnie s haragjától félnie. — Anglia szintén szeretne ezen tartomány kormányzatába befolyani, de hatalma sokkal távolabb fészkel, hogysem keze idáig érhetne.

A bej hatalma az új alkotmány dacára is kor-

látlan, tehát zsarnoki, s bárha meghallgatja divánja tanácsát, de mindig csak saját akaratát követi.

Ha e népet meg akarjuk ismerni, meg kell előbb ismernünk igazságszolgáltatását. — A királyság első bírása maga a bej, a mi már magában eléggé kitünteti, hogy itt minden hatalom egyetlen személyben pontosul össze. — A bej hetenkint három-négyszer trónusára lép s ekkor ítéleteket tart.

A főszertartásmester, a bach-amba-el-bej kiáltja, hogy az ülés meg van nyitva, s erre belépnek az igazságot keresők; a panasznak, vádnak, védbeszédnek röviden kell történnie, mert az ügy töméntelen, s így a legfőbb bíró csakhamar megítéli: ki a bűnös, ki az ártatlan.

Történt egykor, hogy a városnak egyik jó hírben álló lakosát egy mór a bej, Hamudah-pasa elé idézte, s azzal vádolta, hogy ő elvesztvén erszényét, azt ezen lakos találta meg s vissza is adta azt, de az erszényben ekkor már nem volt több kusz zekhinónál, míg elvesztésekor 100 darab ilyen pénzt tartalmazott, a miből világos, hogy az erszény megtalálójá abból nyolevan zekhinót ellopott. — A bej, a legfőbb bíró, erre egy kissé zavarba jött, aztán elkezdett gondolkodni. Egyszerre azonban Allah fölvilágosította eszét s azt kívánta, hogy hozzák elő

a kérdéses erszényt, s megparancsolta, hogy töltsék meg száz zekhinóval, azonban ötven darab sem fért bele. Most már világos volt: ki a bűnös. Azonban még a bej sem mindig ilyen szerencés bölcs Salamon ítéleteiben.

A történetírók szerint Tunisz körülbelül Carthágóval egy időben alapított, azaz Krisztus születése előtt mintegy 900 évvel, s a régi írók *Thunetum*, *Tuneta*, *Tunes* és *Tunisiuum*-nak, az arabok pedig *Tunah*, *Tunet*, *Tunesz*nek nevezik, mely szó a régi phoeniciek nyelvén lakhelyet jelent.

Némely utazó leírása szerint azt lehetne hinni,

hogy ez a kívülről bájos tekintetű város belülről idomtalan épületek és büzhödt mocsárok tömkelege, s hogy nem az, mutatják Crapelet-nek általunk is közölt rajzai, melyeknek elseje a felső város egyik *födött utcáját*, másodika a zsidó városrészben egy *mozlim mecsetet* s harmadika egyik *külváros kapuját* állítja elénk.

Tunisz utcái némely helyütt nagyon szűkek, annyira, hogy azok egyemeletes házai majdnem egymásra hajlanak s gyakran megtörténik, hogy az utcán sétálók feje fölött szöknek át a tuniszi asszonyok az egyik ház erkélyéről a másikéra. E

szűk utcákból aztán egyszerre csak valami nyílt csarnokokból álló kávéháza bukkanunk, mely fölé dús árnyu fügefák hajlanak sötét lombjaikkal. Odább kis tér terül el, könnyed oszlopok által tartott folyosók által körítve, melyek alatt festői csoportozatok tanyáznak, míg távolabb egy mór stílusban épített kapuzat szögletében karsu pálmák virágzanak.

A város közepén némelykor szinte faluban hiszi magát az ember, de midőn kissé távolabb egy hatalmas mecset, égbenyuló minaret, vagy római és szaracén maradványok elé érkezünk, avagy a forró nap hevében tovább lépegetve, belé jutunk a bazárba, hol a vásárlók hemzsegnék és tolong-

nak, csakhamar eszünkbe kell jutnia, hogy nagy városban vagyunk.

A város lakosainak száma mintegy 150,000, s ezek közt 20,000 zsidó, 10,000 keresztény.

Az említésre méltó épületek közt első helyet foglal az uralkodó palotája, a *dar-el-bej*, aztán a városháza. Az első kívülről nem igen sokat mutat, azonban belülről gazdagon, mór izlésben van fölékesítve s itt laknak a kitünőbb idegenek, mert maga az uralkodó Tunisztól három mértföldnyire a tenger partján székel. Ezen fejedelmi palotában különösen szép egy üvegablakos nagy csarnok,

Mecset a tuniszi zsidó városrészben.

melynek mennyezetét arabeszkpek ékesítik. A bej hölgyeit mintegy háromezer görög, cserkesz, georgiai és néger leány szolgálja. A palota udvarain gazellák és ritka madarak szökdecselnek, s a kertekben szemet büvölő dús növényzet tenyész.

Tunisz házai egyemeleteseknél ritkán magasabbak s alakjuk nagyon egyforma: négyszögletűek, közepükön udvarral, a ház részei ezen udvar körül terülnek el, s a ház lapos fedélzetére lépcső vezet. A lakosok nyáron minden este a ház fedélzetén gyűlnek össze s ott gyönyörködnek a csillagos égben; ott kávéznak, ott dohányoznak. Minden háznak van vitzartó medencéje, melyben összegyűjtik az esővizet, mert ezen kívül itt alig isznak egyebet.

Tuniszban a múlt század vége felé 150 mecset volt, annyi azonban bizonyos, hogy a szem most is minden lépten megakad ezen díszes s alakjaiban igen változatos épületeken; belsejüket azonban nem irhatni le, mert európainak tilos beléjük menni.

Mielőtt befejeznök Tunisz leírását, helyén találjuk itt lakosai jellemzésére azon beszélgetés közlését, melynek Crapelet a városban csatangolása alatt tanúja volt.

— Ki az a két férfi, a ki oly udvariasan közelit egymáshoz? kérdezi Crapelet Tuniszban megtélepült francia kísérőjétől.

— Azok mórok.

— Hogy ismeri fel őket?

— Sok jeltől; de nekem elég látnom, hogy milyen módon üdvözlök egymást.

— Egymás felé hajoltak s tenyerüket szívük fölé illesztve üdvözlék egymást.

— Igen s az egyik így szólt: Legyenek áldottak napjaid, s a másik viszonzá: S a te napjaid legyenek édesek mint a tej!

— Ez már valóban nagy udvariasság. S mit beszélnek most?

— Szórol szóra ezt:

Az első: Mint szolgál lelki egészséged?

A második: S a tied ugy-e növekedett?

Az első: Kivánom, hogy fogadjon téged Allah kegyelmébe!

A második: S én, hogy áldjon meg békességgel.

Az első: Mennyire édes rám nézve a te jelenléd!

A második: Vajh legyen mindig családod és jó kedved!

Crapelet félbeszakította a magyarázót s kérdezé: vajjon csak ily dolgokat beszélnek-e azok együtt?

— Bizonyára, — lön a válasz, — összesen száz jó kívánatot mondanak el, mielőtt elválnának egymástól. Egyébiránt ez nemcsak Tuniszban megy így, hanem majdnem egész Keleten.

Egy francia lap Magyarországról.

II.

A „Le Tour du Monde“ újabb száma folytatólag ismerteti hazánkat. Lancelot ur meglátogatja a „Komlót“ is, s az ottani élet nagyon tetszik neki, mert hall itt nemzeti dalokat, megismeri Petőfinek nyomtatásban meg nem levő költeményeit, barátságot köt lelkesült fiatalokkal s éretten politizáló férfiakkal, s végre megjegyzi, hogy az ottani vendégek fellobbanása őt is magával ragadta; hogyis ne, mikor folytonosan efféle költői felkiáltásokat hallhatott:

„Magyarok istene! nem kívánjuk, hogy minket segíts, de ne segítsd ellenségeinket se!“

„Boldog az, a ki borral és szerelemben élhet, s a hazáért halhat meg!“

„Ha meghalok, illesd csóköddal ajkaimat, szép szabadság!“ sat.

„Igy mulat a magyar, — mondja tovább Lancelot. — A nélkül, hogy azon ocsmány, buta és vad részegségbe süllyedne, mely némely népek sajátsága. A magyar borozás közben sajátságos

jellegű, föllelkesült állapotba jut, mondhatnám, hogy az álomlátás bizonyos állapotába, melynek tartalma alatt dalokat s meglepő beszédeket rögtönöz. Ily percekben szokott a magyar félrevonulni a cigánnyal, s ha ez eltalálja nótáját, mely rezgésbe hozza lelke legtűkösabb húrjait, akkor uralkodik fölötte. Mig kiabál és izeg-mozog a magyar, addig a cigány alázatos és kedvkereső, de a mint észreveszi, hogy nótájára mélyen figyelnek, azonnal elkezd szemé ragyogni, mert érzi, hogy most már hallgatóinak nemcsak lelkén, de erszényén is uralkodik.“

Lancelot a társadalom különböző osztályainak vázolója után kirándul a városligetbe is s hizelgő bókot mond, midőn azt némileg a vincennes-i ligethez hasonlítja. — A finom öltözötű s magatartásu uracsokról a külvárosok kisebb vendéglőibe fordul, hol az izmos, táncoló népet francia lelkesedéssel csodálja meg.

Fürdőink s egyéb közhelyeink ismertetése után

szól muzeumunkról is, s pedig helyesen. „Bárha előre mondták, hogy Párisból jövén, kevés érdekést fogok ott találni, mindazáltal meglátogattam a muzeumot is, — írja Lancelot, — s a mi a festészetet illeti, itt valóban semmi figyelemre méltóbbat nem találtam, mert az itt levő történeti és arcképek nagyon helyi érdekűek, s azon képek, melyeket az olasz iskolából eredőknek állítanak, igen gyöngék. Azonban van a muzeumnak igen gazdag érem- és pénzügyteménye, vannak római régiségei, számos történeti fegyvere s számtalan ódon ékszere. Azt mondják, hogy ilyeseknek készítésében Buda hajdan jeleskedett.“ Lancelot itt megemlíti még a muzeumban levő különös alaku csákányokat is s ezekről áttér az 1861-ben divatban volt fokosokra, s újból elkezdi politizálni; aztán így folytatja: „Midőn fölemlítém: mennyire zegény a pesti muzeum képekben, ezzel egyszers-

mind nem mondtam itéletet a jelenkori magyar festészetre. Meglátogattam Pesten több festész műtermét s mondhatom, hogy ezek közül nem egy tanúskodik erős individualitás, nagy figyelő tehetőség s olasz könnyűségről. A jelenkori magyar festészet több mint ígéret a jövőre s én meg vagyok róla győződve, hogy nemsokára fog létezni egy külön magyar festési iskola is.“

Három hétnyi Pesten tartózkodás után Lancelot nehéz szívvel vált meg Pesttől s az aldunai gözössel lefelé indult Belgrádnak, de mindenütt folytonos figyelemmel kíséri hazánk tájait, népeletét, történeti emlékeit, miknek ismertetéseért hálások lehetünk iránta.

Lapunk mai száma ismét közöl egyet Lancelot illusztrációiból „A pusztai ménés viharban“ címmel, mely Lotz hazánkfia eredetije után készült.

Vámbéry közép-ázsiai utazásából.

(Bevonulás Khivába. Az afghán gonosz megtámadása. Találkozás a Khánnal. Szerzőt felszólítják, mutassa meg a török írás mesterségét. Tisztelet-ruhák ellenségek fejeiért. Foglyok kivégeztetése Különös módja a nők kivégeztésének.)

Hogy mikép éreztem magamat 1863. június 3-kán Khiva kapui előtt, azt elképzelteti az olvasó, ha elgondolja azon veszélyeket, melyeknek annyira ki valék téve feltűnőleg európai ábrázatom következtében oly könnyen támadható minden legkisebb gyanu által. Nagyon jól tudtam, miszerint a khivai khán, kinek kegyetlenségét maguk a tatárok is kárhoztatták, ilyen gyanu esetében sokkal szigorubb eljárást követne irányomban, mint a turkmanok. Hallottam, hogy a khán minden gyanus idegent rabszolgává tett, s hogy csak nemrégiben tette ezt egy állítólag hercegi származása hindsztánnal, a kinek most a többi rabszolgákkal ágyukat kell vonszolnia. Egész belsem fel volt háborodva, de mindamellét még sem féltem. Az örökös veszélybenforgás már megedzett; a halál, mely olyan könnyen lehetett volna kalandozásom következménye, már három hónap óta lebegett szemeim előtt, s rettegés helyett a legszorogatóbb percekben is inkább azon eszközökről gondolkozám, melyekkel a babonás hitű zsarnok őrsemét elámíthassam. Utközben pontos tudomást szereztem magamnak valamennyi előkelő khivairól, a kik Konstantinápolyban megfordultak. Leggyakrabban említettek mint ilyet bizonyos Sükrullah bajt, a ki tíz évet töltött követi minőségben a szultán udvaránál. Ugy homályosan magam is emlékeztem, hogy ezt az embert több ízben láttam a mostani külügyminiszter, Ali pasa házában. Ez a

Sükrullah baj — gondolám — jól ismeri Sztambul, az ottan divó nyelvet, s az előkelők szokásait; vagy akarja vagy nem, rá kell, hogy tukmáljam előbbi ismeretségemet, s minthogy egy sztambulit is képes vagyok clámitani, a khivai khán volt követem nem lesz képes álcámat lerántani, s kénytelen lesz céljaim előmozdítására segédkezni nyugtani.

A város kapujánál már számos khivai várakozott reánk, kik kenyeret s aszalt gyümölcsöt nyújtogattak fel hozzánk, tevéink fölé. Már évek óta nem érkezett ekkora csapat hadzi Khivába, mindenki bámulva nézett bennünket, és mindenfelől ezen megszólamlások hangzottak felénk: „Aman eszen geldingiz! (szerencsésen jöttetek!) Ha sah-bazim! Ha arszlanim! (Én sólyom! én oroszlanom!)“ A bazarba elérkezvén, hadzi Bilal rákezdet egy telkin-re, én mindnyájánál erősebben halatám hangomat, s valóban meg valék indulva, midőn az emberek kezecimet, lábaimat, sőt lelógó rongyaimat is csókokkal illeték, mintha valami kiváló szent volnék s csak imént szállottam volna alá az égből. A bevett országos szokás szerint a vámháznak használt karavanszerajban szállottunk le, hogy a megérkezett málhák és emberek szigoru vizsgálat alá vettessenek, a hol természetesen legtöbb nyomatékkal bir a karaván főnökének nyilatkozata. A fő vámhivatalnok tisztét Khivában az első mehrem (a khán első kamarása s megbízott-

ja-féle egyén) végzi, ki alig intézett néhány szót a kervanbasihoz, azonnal előre tolakodott egyik utitársunk, az afghani, s hangosan kiáltozá: „Három érdekes négylábú s egy érdekes kétlábú hoztunk magunkkal Khivába!” Minthogy az elsővel a Khivában még soha nem látott bivalyokra, az utóbival pedig én reám célzott, nem csoda, hogy sokak-

hadzsi Szalih, kinek külseje tiszteletet parancsolt, előlépett és semmi tudomása nem lévén a történetekről, a leghízelgőbb kifejezésekkel bemutatott a vizsgálattevőnek, a mire ez egészen megütközve nyájasan mosolygott reám, s megkínált, hogy üljek melléje. Ámbár hadzsi Szalih (a karaván egyik tagja) intett, hogy fogadjam el kínálatát, én

Kapu Tuniszban.

nak szemei azonnal rajtam akadtak meg, s a suttogásból csakhamar ki lehetett venni e szavakat dzsansziz (kém) s frengi és urusz (oros). Én mindenkép rajta voltam, hogy valahogy el ne piruljak, s már épen hátra akartam vonulni a tömeg közül, midőn a mehrem megszólította, hogy álljak meg, s felettébb udvariatlan kifejezésekkel készült vállatásomhoz. Épen felelni akartam neki, midőn

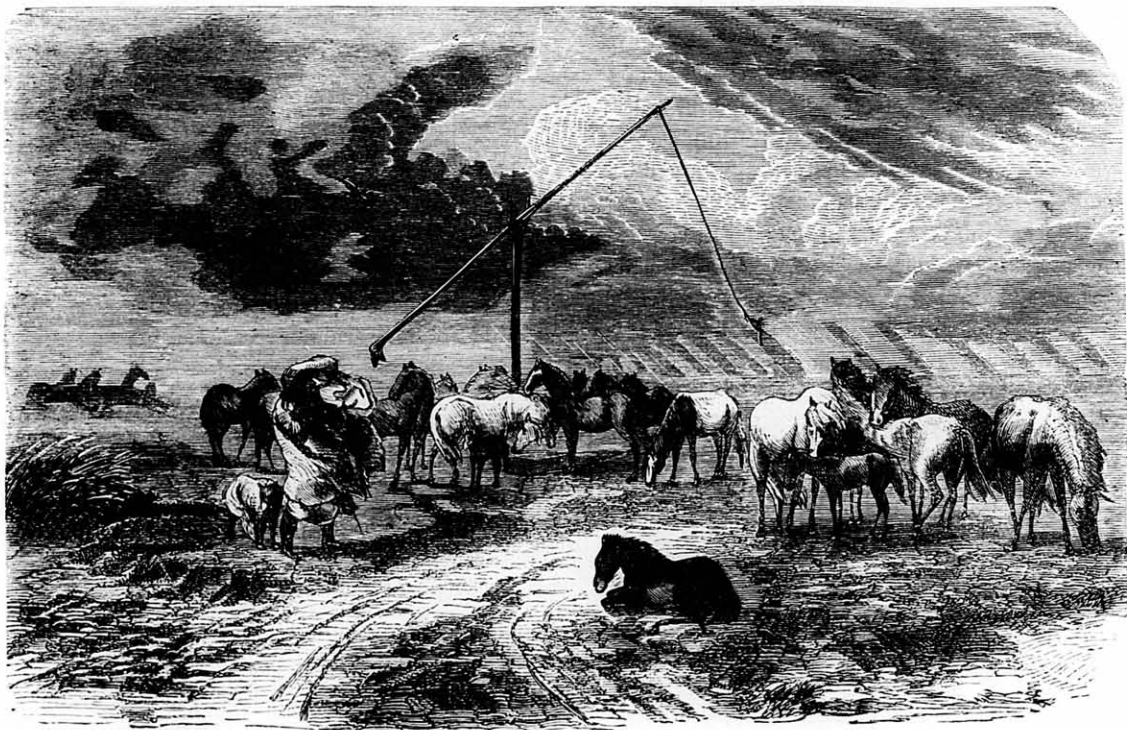
a mélyen megsértett érzelem kifejezésével haragos tekintetet vetettem a mehremre, s eltávoztam.

Legelőbb Sükrullah bajhoz mentem, ki akkor minden hivatalos foglalatosság nélkül Mehemed Emin khan medressze-jében, Khiva legszebb épületében lakott egy cellában. Mint Sztambulból érkezett efendi jelentettem be magamat nála, azon hozzátevésével, hogy ott alkalmam volt vele megis-

merkedni, s erre utaztomban tiszteletemet kívánom nála tenni. Egy efendi megjelenése Khivában, a mi eddig még soha elő nem fordult eset volt, az öreg urat csodálkozásba ejtette annyira, hogy maga jött elém, s nagyon elbámult, midőn egy alakjából egészen kivetkőztetett, rongyokkal ruházkodott koldust látott maga előtt. Mindamellett bevezetett, s alig szóltam vele néhány szót sztambuli kiejtésel, egyre növekvő érdekeltséggel kezdett kérdezősködni a török fővárosban levő nagyszámu barátairól, s az ozman birodalomnak az új szultán alatti viszonyai felől. Mint már főnebb említém, szerepem sikeréről meglehetősen meg valék gyö-

kockáztatásával is teljesíteni tartozik. Ezen fölvilágosításnak megörült, még csak a dervis-rendem nevet kérde tőlem, s midőn Nakisbendi-t nevezém meg előtte, mindjárt tudta, hogy Bokhara a célja zarándoklásomnak. Tüstint lakást akart számomra rendelni a nevezett medreszében, de én nem fogadám azt el utitársaimra hivatkozván, s távoztam azon ígérettel, hogy nem sokára meg fogom őt ismét látogatni.

Másnap egy jaszaul (udvari tiszt) jöve hozzám, kis ajándékot hozván számomra a khántól s azon parancsot, hogy ma estére menjek el az ark-ba (a palotába) s adjam rá a khánra fatihámat, mivel a

A pusztaí nénes viharban. Lotz eredetije után Lancelot-tól. („Egy francia lap Magyarországról” című cikkünkhöz.)

zöldve; Sükrullah baj egyrészt magánkívül volt örömben, midőn sztambuli barátai felől pontos híreket beszéltem neki, másrészt meg nem birt eléggé csodálkozni felettem s így szóla hozzám: „De az isten szerelmeért, mi birt téged reá efendi, hogy ezen borzasztó országokba jöjj, még pedig Sztambulból, abból a földi paradicsomból?” Én pedig mély sohajtással ezt felelém neki: Oh pir! (papi főnök) s kezemet szemeimre tevém, a mi a tartozó engedelmesség jele. A jó öreg, a ki meglehetősen mivel műszülman volt, könnyen kitalálhatta, hogy valamely dervis-rendhez tartozom s a pir-em küldött ezen utra, mely kötelességét minden mudir (valamely dervisrend ujonca) élete

hazret (ázsiai uralkodó címe, a nálunk szokásban levő felségnek felel meg) sokat tart rá, hogy egy, a szent országból jövő dervis áldásában részt vegyen. Megígértem, hogy engedelmeskedni fogok s egy óra mulva elmenék Sükrullah bajhoz, a ki, miután jelen ohajtott lenni az audientián, elkísért a király közel eső palotájába, s utközben rövid utasításokat adott azon szertartásokra nézve, melyeket az uralkodó irányában kellend követnem. Azt is elbeszélte, hogy milyen feszült viszonyban van a mehter-rel (olyan belügyminiszterféle), a ki őt vetélytársának tekinti, mindenben kárára törekszik, s megeshetik, hogy engem sem fogadand, mint a ki ő általa vezettem be, a legbarátságos-

sabban. Minthogy a kusbegi s a király testvér-bátyja hadjáratban voltak a csaudorok ellen, ideiglenesen a mehter volt a khán legelső hivatalnoka. A bevett szokás úgy parancsolá, s reám nézve szükséges is volt, hogy előbb nála mutassam be magamat, mivel azon kapu bejáratánál levő előudvarban lakott, mely egyenesen a khánhoz vezet s hivatalhelyiségét egy tornác alatt ütötte volt fel.

A mehtert, a mint előre értesítve valék, egy tornác alatt találtam, emberei között, a kik minden szavára helyeslőleg mosolyogtak. Barna bőrén s melléig leérő nagy szakállán meg leheté látni, hogy ő kegyelme persa származású. Esetlen öltözete, kiváltképen nagy prémes kucsmája jól illett esetlen vonásaihoz. Midőn feléje közeledni látott, mosolyogva szólott valamit környezetéhez. Én bátran közeledém hozzá, komoly arckifejezéssel üdvözlém őt, s a főhelyet foglalám el, mint a dervisek illetékes helyét, a társaságban. Miután elmondtam a szokásos imákat, melyekre mindenki rámondta, szakálát simogatva, az amen-t, a szokásos udvariassági formások váltattak fel kölcsönösen a mehter közt s közötttem. A miniszter szellemdusnak akart látszani, s azon megjegyzéssel állott elő, miszerint Konstantinápolyban a dervisek is jó neveléssel bíró emberek, s arabul is beszélnek (noha én csak a sztambuli szóéjtést használtam). Elmondá továbbá nekem, hogy a hazret, (e szónál mindenki felállott ülő helyéből) engem látni kíván, s hogy nagyon szeretné, ha a szultántól, vagy teherani követétől néhány sort hoztam volna magammal. Én erre azt felelém, hogy az én utazásomnak nincsenek világi céljai, hogy senkitől semmit se kívánok, s csupán személyes biztonságom okáért hoztam magammal egy fermant, mely el van látva tigr-val (a szultán pecsétjével). Ezzel átadtam utlevelemet a mehternek, a ki tiszteletteljesen megcsókolván és homlokához dörzsölvén a nagyuri jelt, felkelt, hogy utlevelemet kézbesítse a khánnak, s nem sokára azzal tért vissza, hogy lépjek be a kihallgatási terembe.

Sükrullah-baj lépett be előbb, nekem néhány pillanatig várakoznom kellett, a mig megtétettek a megkívántató előkészületek: mivel, ámbár úgy voltam bejelentve mint dervis, bevezetöm nem mulasztá el megjegyezni felőlem, hogy én Konstantinápolyban minden előkelő pasát ismerék, s ennél fogva azon kell lenni, hogy minél jobb benyomást vigyek innen magammal. Néhány perc múlva két jaszaul tiszteletteljesen karon fogott, a függöny felgördült, s ott láttam magam előtt Szejd Mehemmed Khan Padisahi Kharezm-et, vagy községesebben szólva, a khivai khánt, egy terras-

se-féle emelvényen, bal karjával egy selyembársonyszerű gömbölyű párnára támaszkodva, jobb-jában pedig rövid, arany kormány-pálcát tartva. A megszabott udvari szertartáshoz képest felemelém kezeimet, ugyanazt tették a jelenlevők s a khán maga is, s elmondék egy kurta szurát a Koránból, azután két Allahumu szella-t és egy szokásos imát, mely Allahumu Rabbena-val kezdődik, s az átalános amen-nel és szakál-simogatással fejeztetett be. Midőn a khán még fogta a szakállát, mindenki ezt kiáltá: „Kabul bolgaj!“ (Hallgattassék meg a te imád!) s én az uralkodóhoz közeledém, ő pedig oda nyujtá nekem kezeit, s miután megtettük a muszafehát,*) néhány lépésnyire hátravonultam, s ezzel a szertartásnak vége volt. Most a khán kérdezősködni kezdett utazásom célja felől, s hogy milyen benyomást tettek reám a turkmanok, a nagy sivatag és Khiva? Azt felelém, hogy sokat szenvedtem, de a hazreti dzemal mubarek (áldott szépség) látása által dúsan meg vannak jutalmazva szenvedéseim: köszönöm Allah-nak, hogy ezen rendkívüli szerencsében részesültem, s azt hiszem, miszerint a kiszmet (fátum) ezen kegyét jó előjelnek tekinthetem utam további folytatására nézve. Noha iparkodtam az itt érthetetlen sztambuli szóéjtés helyett az özbeigít használni, még is kénytelen volt a király egyetmást tolmácsoltatni magának. Azt is kérdé tőlem, hogy mennyi ideig szándékozom itt maradni, s el vagyok-e látva az utazáshoz szükségesekkel? Én azt feleltem, hogy előbb meg akarom a khánság áldott földében nyugvó valamennyi szentnek sirját látogatni, s csak azután fogom utamat folytatni; arra nézve, vajjon el vagyok-e látva a szükséges kellékekkel, azt válaszolám, hogy mi dervisek efféle földi kicsiségekkel nem gondolunk. Az a nefesz (szent lehelet), a mit pir-em (rendfőnököm) utavalóul adott, képes négy-öt napig minden táplálék nélkül életben tartani, s nekem nincs egyéb kívánságom, mint az, hogy 120 esztendeig éltesse az Isten ő felségét.

Ugy látszék, hogy szavaim tetszésben részesültek, mivel ő királyi felsége méltóztatott kegyelmesen meghagyni, hogy 20 aranyat és egy derék izmos szamarat adjanak nekem. Az aranyakat nem fogadám el, azon megjegyzéssel, miszerint nálunk derviseknél bűn, pénz birtokában lenni; hanem a legmagasabb kegy másik bizonyítékát hálás köszönettel elfogadtam, s szabadságot vet-

*) A Korán által megrendelt azon kölcsönös üdvözlést nevezik így, midőn az egymást üdvözlők kitárt kezeit nyujtják egymásnak.

tem magannak azon szent törvényt emlékeztetbe hozni, a mely fehér szamarat ajánl a zarándok útjára, s én azt ki is kértem magannak. Már távozni akartam, midőn a khán megkért, hogy legalább arra a rövid időre, a mit fővárosában fogok tölteni, legyek az ő vendége, s mindennapi ételmezejemre fogadjak el udvari khazmadarjától naponkint két tenge-t (körülbelől másfél frank.) Az ajánlatot szépen megköszöntem, zár-áldást mondték és távoztam.

Elterjedvén hire, hogy a királyi kegy részese vagyok, mindenki vendégének ohajtott hadzsi társaimmal együtt, s valóságos kin volt reám nézve *napjában* hat, sőt nyolc meghívást is elfogadni, s a divó szokás szerint minden háznál enni inni valamit. A hajam borzad még most is, mikor eszembe jut, hányszor kellett napfelkelte előtt, 3—4 óra között éhgyomorra hozzá látnom egy juh farkzsírban úszó, rizsszel telt nagy tálhoz. Mint sovárogtam ilyenkor a száraz, kovásztalan kenyér után, a mivel a sivatagban éltünk, s mint szerettem volna ezen gyilkos fényűzést az üdvös szegénységgel föleserélni.

Közép-Ázsiában általános szokás, még a legjelentéktelenebb látogatáskor is, a deszturkhan-t (egy többnyire szennyes durvaszövetű tarka asztalkendő, melyen két embernek való kenyér van) felteríteni, s a vendégnek legalább néhány falatot ennie kell. „Nem lehet többet enni“, ezt a kifejezést a közép-ázsiaiak hihetetlennek s ugyancsak faragatlannak tartják. Az én hadzsi kollegáim e részben minden alkalommal fényes tanúságot tettek bon ton-jukról s én nem bírtam eléggé bámulni, hogy nem pukkadnak meg attól a nehéz pilantól, mert egy napon kiszámítottam, hogy naponkint mindegyik egy font juh fark-zsirt, s két font rizst vett magához, (a kenyeret, sárga és fehér-répat s retket nem is számítva) s chez még minden tulzás nélkül vagy 30—40 nagy leveses csésze zöld théát megivott. Az efféle hőstettekben én természetesen nagyon hátramaradtam, s mindenki csodálkozott felette, hogy a könyvekbeni nagy jártasságom mellett, ilyen tudós ember létemre, olyan kevés neveléssel bírok.

Nem kevésbé üldöztek a szépelműiek, tudniillik Khiva város ulemái. Ezek az urak, kik előtt Törökország és Konstantinápoly mindennél fölebb való, sok meszele (vallási kérdés) iránt tölem kívántak felvilágosítást, mint a török-izlambeli tudományosság fő képviselőjétől. Mennyire boszantottak ezek a roppant nagy turbános hájfejű özbek, mikor azon szabályokra vitték a beszélgetést, hogy hogyan kell a kezeket, lábakat, a fej elejét

hátulját megmosni, hogyan kell a szent hit rendeletei szerint ülni, járni, fekünni, alunni stb. A szultánt (mint Mohammed elismert utódát) s főembe-reit Khivában mindezen fontos törvények végrehajtásában mintaképül tekintik. Törökország császára ő felségét itt olyan müszülmannak képzelék, a ki legalább ötven rőfös turbánt visel, kinek mel-lén alól ér a szakálla, a kinek ruhái a lábujjain tul terjednek, s életét kockáztatná, a ki affélét merne beszélni, hogy a szultán a haját és szakállát á la Fiesco nyiratta le, ruháit pedig Dusetoje készíti Párisban. Valóban sokszor nehezemre esett, hogy ezen jószívű s szeretetreméltó embereknek nem adhaték kellő felvilágosítást; de hogy merhettem volna azt cselekedni, annyira ellentétes fel-fogásainkat tekintve!

Mínt hogy a Tösebaz (kolostor), a melybe szállásolva valánk, a nagy viztartónál és mecsetnél fogva, melyet magába foglal, közhelynek tekintették, mindig tele volt az mindakét nembeli látogatókkal. A mik Európában a dologkerülőkre nézve a kávéházak, ugyanazok Khivában a mecsetek udvarai, melyekben rendszeren nagy viztartó van s gyönyörű platán és jegenyefák árnyalják. Noha még csak junius elején valánk, a hőség már is tik-kasztó volt, s nekem mégis ablaktalan szobámban kelle folyvást kuttognom, mert alig mentem le a kellemes árnyu fák alá, azonnal körülfogott egy csoport nép, s a legbohóbb kérdésekkel ostromolt. Az egyiknek vallásbeli oktatás kellett, a másik azt kérdé: van-e a világon még több olyan szép hely mint Khiva? a harmadik meg egyszer mindenkorra hiteles tudomást akart szerezni arról, vajjon csakugyan Mekkából kapja-e a nagy szultán mindennap ebédjét, vacsoráját, még pedig úgy, hogy az a Kaabatól egy perc alatt érkezik el egészen be a konstantinápolyi császári palotába? Ha tudnák a jó özbek, mennyi Chateau-Lafitte és Margot diszité Abdul Medsid korában a császári asztalt!

A platánok alatt tett ismeretségeim között érdekes volt az, melyet hadzsi Iszmaellel kötöttem, a ki mint konstantinápolyi mutatott be nekem, s a ki özbek származásu létére nyelvében, ruházataiban s taglejtésében valóban annyira hasonlított a sztambulhoz, hogy meg kelle őt mint földimet ölelnem. Hadzsi Iszmael ugyanis 25 évet töltött a török fővárosban, sok előkelő házban ismerős volt s állítá, hogy N. N. házában látott engem egyszer-másszor, sőt az atyám házára is emlékezett, a ki szerinte molla lett volna Topkhanében. *) Én a

*) Konstantinápolynak egyik városrésze.

világért se hazudtoltam volna meg, sőt biztosítám őt, hogy nagyon jó hirben maradt a neve, s alig várják visszaérkezését. Hadzsi Iszmael, saját elbeszélése szerint, nevelő, fürdős, szíjgyártó, szépipró s vegyész, és ez utóbbik minősége következtében varázsló mesterségeket üzött a Bosporus mellett. Szülő városában nagy embernek tartották, főképp varázsló mestersége folytán. Házában többrendbeli apró vegyészeti lepároló készlete volt, s mint-hogy növény-levelekből, gyümölcsből s más egyébből olajat tudott készíteni, elképzeltetni, miszerint földieki száz meg százféle elixirt kértek tőle. A gyöngöseség ellen Törökországban is nagyon keresett madzsun-ok (decoctumok) itt nagy becsben tartottak. Hadzsi Iszmael sok ideig állott mester-ségével a khán szolgálatában; hanem ő felsége nem tartotta meg a kiszabott életrendet, azon egyszerű oknál fogva, hogy nem bírt Cupido nyilainak ellenállani; s ennek természetes következményei: a petyhüdés és csúsz nemsokára beköszöntvén, a khán megharagudott udvari orvosára, elcsapta, s helyébe egy matrónát fogadott, a kinek nagy hirben valának csodaszerű orvosatai.

Ez a jó asszonyság arra a szerencsés gondolatra jött, hogy a beteg királynak 500 adagot rendelt abból a szerből, melyről azt mondják, hogy az ótestamentombeli híres zsoltárköltő királyra jó hatással lett volna. Az ilyen orvosi rendelet elkészítése Európában kissé nehezen menne, hanem a khivai alkotmány mellett könnyen ment az, s a szegény beteg — mint mondják, — már bevett vagy 50—70 lapesadot, midőn tapasztalni kezdé, hogy a gyógyszernek egészen ellenkező hatása van, a miért aztán fejével lakolt a rosz tanácsadó. Ez nem sokkal a mi érkezésünk előtt történt, s a legutóbbi orvosi rendelet a már említett bivalytej volt. Épen azon idő alatt, midőn Khivában mulattam, ismét szolgálatába akarta a khán hadzsi Iszmaelt fogadni, mint bűvészt, orvost és löporgyártót; de ez nem fogadta el, mely vakmerősége bizonyára a fejébe került volna, ha a babonás uralkodó mert volna a csodatevő emberrel kikötni.

Khivában egyébiránt magam is, hadzsi kollégám is; fényes sikerét láttuk az áldás és szent lehelet-osztás üzletének. Én ezen isteni árukért mintegy 15 aranyat szereztem. A khivai özbe nyílt őszinteségű, de bárdolatlan, mindamelllett a legszebb jellem Közép-Ázsiában, s én elmondhatnám, hogy itt töltém legkellemesebb időmet, ha a

mehter és Sükrullah közötti vetélkedés nem lett volna reám nézve kissé veszedelmes. A mehter ugyanis pártfogóm iránti gyűlöleténél fogva mindenben ártalmamra törekedett, s minthogy törökségemet nem vonhatta többé kétségbe, a khánnal azt kezdte elhíttetni, hogy én csak színleg vagyok dervis, s nagyon valószínű, miszerint a szultánnak valami titkos küldetésében utazom Bokharába. Az ármánykodásról értesülve lévén, legkevésebbé sem csodálkozám el rajta, midőn audien-tiám után rövid idő múlva másodszer meghívott a khán magához. Nagy volt a hőség, s nekem valóban nehezemre esett, hogy csendes nyugal-mamból kibolygattak, s kiváltképen kellemetlen volt az, hogy a palota azon terén kelle keresztül men-nem, a hol a csaudorok elleni hadjáratból küldött foglyok kivégeztetésének kelle végrehajtatnia. A khán, ki nagy társaságban volt, azzal fogadott, hogy azt hallotta felőlem, miszerint a világi tudományokban is gyakorlott vagyok, s virágos insa-val (stilus) bírok; írjak tehát neki néhány sort sztambuli modorban, nagyon szeretné azt látni. Jól tudtam, hogy ez a mehter mesterkedése foly-tán történik, a ki ügyes szép író hirében állott, s hadzsi társaimat kikérdezgette felőlem. Elővettem tehát az íróeszközt, s a következő sorokat irtam: „Felséges, hatalmas, rettenetes király és ur! A te királyi kegyedbe mártott legszegényebb és leg-alacsonyabb szolgálta szemei előtt tartván, hogy: „Her ajib ki padisah mipe szended hüner eszt“ — minden hiba erény, mely a király tetszését megnyeri (persa közmondás), bátorkodott ezen sorokat legalázatosabban benyújtani.“

A címzések szédelgős magassága, mely egyébiránt szokásban van Konstantinápolyban, nagy mértékben megnyerte a khán tetszését, a mehter pedig sokkal ostobább volt, hogysem megértette volna célzásomat. Leültettek, s miután kenyérral s theával megvendégeltettem, a khán felszólított, hogy menjek hozzá beszélgetni, s társalgásunk tárgya ezuttal kizárólag a politikára terjeszkedett ki. Dervis jellememhez híven maradván, minden szót úgy kellett belőlem kicsikarni. A mehter minden kifejezésemet mohón leste, hogy gyanításait megerősítve láthassa, de miután minden törekvése sikeretlen volt, ismét kegyteljesen bocsátott el a khán s felszólított, hogy vegyem fel napidijamat kincstárnokától.

(Folyt. követk.)

Házasságok vérrokonok között.

Az ártalmas befolyás, melyet a vérrokonok között kötött házasságok az azokból származó sarjadékok egészségi állapotára és életük tartósságára gyakorolnak, újabb időben több oldalról volt tárgyalva és statisztikai adatokkal is kimutatva, írja az „Aus der Natur.“ Azonban az efféle kimutatásoknál rendszerint hiányzik a szükséges bizonyító erő, minthogy az adatok beszerzésénél a szülők egészségi állapotára s a betegségesirákra, melyek a szülőkről a gyermekekre örökségképen átszállanak, nagyon kevés figyelemet fordítottak.

Ezen ellenvetések arra határozták Dévay lyoni orvost, hogy az általa tett vizsgálatoknál az említett körülményekre is kiterjeszse figyelmét. Dévay vizsgálatainál kisebb családcsoportokra szorított és pedig olyanokra, melyek egészségi viszonyait és történetét jól ismerte. Ennélfogva az ezen vizsgálatokból nyert eredmények is a legnagyobb figyelemre és tekintetre méltók. Azokból azon meggyőződést nyerjük, hogy a vérrokonok közötti házasságok már önmagokban véve, tehát minden más körülmény befolyása nélkül is, egyáltalában ártalmasaknak tekintendők az ily házasságokból származó maradékokra nézve. Ennélfogva az állami egészségügyi rendőrségnek, törvényhozásnak és kormánynak elég méltó és fontos oka van, hogy e komoly ügyet élesen szemügyre vegye, s a vérrokonok közötti házasságokat akadályozza.

Dévay egy déli Franciaországból származó család sorsát kísérte figyelemmel. E családhoz 2 fiú és 4 leány tartozott, kik mindnyájan egyáltalán egészségesek és erőteljesek voltak és hosszú életkornak örvendettek. A 6 személy közül 3 (egy fiú és két leány) vérrokonokkal lépett házasságra, a másik három pedig (hasonlóképen egy fiú és két leány) idegen személyekkel. Noha az első három testvér, egészségi és erőbeli állapotra nézve, semmivel sem állott hátrább mint a többi, mégis a tőlök származott maradékok sorsa hasonlíthatlanul különböző volt azon testvérek gyermekeiétől, kik idegen személyekkel kötöttek házasságot.

A három vérrokon házasságból 24 gyermek származott, ezekből azonban a 14-dik életév elérése előtt 20 halt meg; holott a többi testvérek 19 gyermeke közül csak 3-at ragadott el a halál az említett életkor elérése előtt.

Dévay e példához egy másikat soroz, mely hasonlóképen nagyon érdekes. Egy izmos és egészséges férfi unokahugát vette nőül, ki hasonlóképen erős, egészséges és jó testalkotású volt. E ház-

asságból 8 gyermek született, s ezek közül 7 a negyedik életév elérése előtt agyvérkórsági jelenségek között halt meg. Az ezeket túlélő egyetlen sarjadék, egy 36 éves leány nagyon ingadozó egészséggel bír.

A vérrokonok között kötött házasságból származó ezen feltűnő halandósági viszonyok mellett, a mint Dévay észlelte, bizonyos szerves szabálytalanságok és deformációk is jönnek elő. E tekintetben érdekes az, hogy mind a kezeken, mind a lábakon hatodik ujj mutatkozik. E fajról fajra járó szabálytalanságot *Pottoe* Franciaországban Izeaux faluban tapasztalta, mely l'Isère departamentben fekszik. Ez elszigetelt, majd minden közlekedéstől elzárt helység lakosai csak magok között kötöttek házasságot s ily módon egy családot képeztek, melynek mindenik tagja kezén lábán kinőtt hatodik ujj által tünt ki. Mióta azonban e községecske az utak megjavítása és a közlekedési viszonyok gyarapítása által eddigi elszigeteltségéből kiszabadult és lakosai közt a szomszéd községek lakosaival kötött házasságok hovatovább annál gyakoribbakká lesznek, lassankint az említett szabálytalanság is enyészni kezd.

A siketnémaság is egyike azon betegségeknek, melyek a vérrokonok között kötött házasságból származó gyermekeknél igen gyakran feltalálhatók. Ez is az előbbenihez hasonló körülmény, melyre *Ménière* hívta fel a közfigyelmet. Dévay is több példát hoz fel, melyek közül legyen elég csak egyet felemlíteni. Két unokatestvér, kik a legjobb egészségnek örvendettek, házasságra léptek. Ezen házasságból 8 gyermek született és a nyole között 4 siketnéma, egy bárgyú volt és egy ötödik életévében halt meg. A két utolsó pedig nem született ugyan siketen, de idővel annyira megsiketült, hogy alig lehetett velök értekezni.

Dr. *Chazaraïn* a bordeauxi siketnéma-intézetben kipuhította, hogy 39 férfi-növendék között 11 vérrokon házasságból származott; 27 nőnvendék között pedig 9 származott vérrokonokból, kiknek ezenkívül még 7 siketnéma nővérek volt.

Franciaország jelenleg 29,500 siketnémát számol, és ezek között a tulnyomó nagyobb szám azon departamentokra esik, melyekben a tartományok hegyes minéműsége és a közlekedési viszonyok hiányossága miatt a vérrokonok közötti házasságok nagyon gyakoriak. Így például de l'Atriége departament a legnagyobb számot tanúsítja. Ebben minden 100,000 lakosra 161, tehát minden 621

lakosra egy siketnéma esik, és e tájékon a vérrokonok között oly gyakran köttetnek a házasságok, hogy az ottani lelkészek azon kérelemmel voltak kénytelenek járulni a montpellier-i orvosikarhoz, hogy az orvosikar az efféle házasságok ellen nyilvánosan lépjen fel. — Sokan boszankod-

nak az egyházi és világi törvényhozásra, hogy azok a vérrokonok közötti házasságokat oly szűk korlátok közé szorítják, és nem látják át, hogy ezt a törvényhozás éppen az ő javokért cselekszi.

Dr. Bardócz L.

Egy hét története.

(Február 25.)

Az időny hévmérője ugyancsak alászállt, s e hévmérő fagypontjánál az emberek nem fáznak, hanem — *ásitanak*. Ma már annál a foknál vagyunk, mely az — unalmat jelzi.

Szegény Karnevál, — farsangunk pünkösdi királya! csak árnyéka lett elődeinek, a kiket egykor nem hiába neveztek viláгурalkodóknak, miután csakugyan teljhatalommal uralkodtak a kedélyeken, s ülvén a jókedv aranyos trónján, melyet nevető tündérek hordoztak szerteszélyel, a bőség kosarából virágokkal szórták teli az utat, a hol csak áthaladtak. Az ég — mint mondani szokták — „hegedüivel,“ s a vidámság hangjaival telt meg körültek, s mikor már végöket érték, még akkor is úgy tettek, mint a keleti királyok, legragyogóbb köntösüket öltve föl, s mámor, illat, fény és élvek árjába temetkezve, mint hajdan Sardanapál. A mai farsang egészen más szabásu. Pár heti ünnep alatt belefárad az élvekbe, elfásul, az életunság betegségébe esik, s már pályája közepén haldokolni kezd, és csak akkor mutat egy kis életelevenséget, ha az emberek mesterkéltén galvanizálják, rá kiáltva: *kelj föl Lázár, és járj!*

Ne csodálja hát az olvasó, ha a farsangi tárcáknak előbb végük szakad, mint magának a farsangnak. Kinek volna nagy kedve hosszasb rajzot adni a redout vasárnapi vigalmairól (e szomorú vigalmakról,) melyeknek nincsenek más hősnői, mint a debardeurök, kik oly otthonosan érzik magukat e *sikamlós* parketten; vagy a nőegylet második álarcos báljáról, mely nem igen volt „megbővített kiadás,“ noha a jótékonyság száz keze rendezé; vagy végre a lövöldei „bohóc estély“ ről, melyről már tavaly megtanultuk, hogy alig egyéb, mint a „nesze semmi, fogd meg jól“-nak egy sokba kerülő s keveset érő illusztrációja? Az emberek most mind e helyeken szokásból mulatnak csupán, és nem — jó kedvből. Mintha a naptár szabta volna ránk, hogy a farsang tiszteletére vigadnunk *kell*. Megvan a pipere, kivilágítás, zene és minden külsőség, csupán a kedv és szellem hiányzik. Hosszu képpel nyújtjuk a hódolat adóját, s titokban alig

várjuk, hogy megzendüljön a hushagyó-keddi gyászinduló, mely egy életunt, szeszélyes és sok áldozatba kerülő zsarnok fölött fog megzendülni.

A múlt hét farsangi történeteiből két kisebb körü estély az, melyek — saajátszerúségöknél fogva — leginkább megemlíthetők. Egyik a szerb ifjak „beszedája“ a lövöldében, másik a román fiatalok estélye a „Tigris“ termében. Ezekben a táncok sorát ének, zenei és szavalati előadások előzték meg, s oly jelleggel bírtak, melynek örvidenünk lehet. Kedves fiatal hölgyek és derék ifjak, mielőtt átadták volna magukat a tánc örömeinek, vendégeikkel megismertettek néhány szép szerb és román dalt, melyeknek szövegük és dallamuk költészetöl, a nép romlatlan, naiv, tiszta forrású költészetöl ragyog.

Emlékeznek önök ama szép költeményre, melyet egyik régibb „beszedából“ a lapok is emlegettek. Egy anya öltözteti benne menyasszony-leányát, s a szeretet édes emlékeztetéseivel búcsúzik tőle:

„Mikor mosdattalak,
Ugy-e nem szídtalak?
Mikor fésültelek,
Ugy-e nem téptelek?”

Ismét ily egyszerű és megható dalok kerültek szőnyegre, melyek százszor többet érnek ama nagyvilági műzsánál, mely mint egy tetszelgő leány, mindenféle mesterkélt szerrel kendözi magát, s kacérkodik a föld minden virágával, és az ég minden csillagával, mert csak szeme van, és — szíve nincs.

Ének és zene után felhangzott a kóló, majd a csárdás zenéje, s karon fogva játszottak, enyelegtek, barátkoztak velünk a rokonnépek vidám ifjai, mintha azt akarták volna kifejezni: egy ég alatt egy földön lakunk; egy ország határai öveznek át, hogy testvéreké tegyenek; örülünk hát egymás dalainak, jó szívének! A politika sokszor egymás ellen keserített bennünket; de zenénk és táncaink édes költészete arra való, hogy kiengeszteljen, megvigasztaljon s testvérré tegyen valamennyiünket!

E két egyszerű, s mintegy családias estélyen több bensőség uralkodott, mint sok fényes báléj csillogó piperéje alatt. Itt a szemeket nem kápráztatá semmi, de volt valami, mi a szívekre jól hatott. Látni lehetett: hogy e fiatal nők és ifjak szeretik nemzetök költészetét, s örvendenek, ha azok hangjait széteregethetik, dalos madárkák gyanánt, a mint a nizzai „rózsák“ és „darázsok“ költője mondaná.

Eszünkbe jutott, hogy ép e napokban egy gazdag magyar család körében azt kelle hallanunk: mi pártolnók festészeinket, ha volnának köztük Doré Gusztávok és Winterhalterek; olvasnók költőinket, ha úgy írának, mint Feuillet és Achard, s tapsolnánk színészeinknek, ha Bressan-okkal és Brohan-nővérekkel dicsekedhetnénk! Nem jutott eszükbe, hogy nekünk a mieink annyival többet érnek, mert a — mieink.

De hagyjuk el, s beszéljünk a Suhr-cirkusról; ez van most divatban! Azaz csak volt! A kérlelhetlen sors megirigyelte a nagy közönség gyönyörét, s ellenségeket küldött a lovarművészet csarnokába, hogy lassankint szétrobbantsák a „fölmulhatlan látványokat,“ elkedvetlenítsék a paripákon szálló gráciákat, elűzzék a vakmerő Hermannt, s láthatlanná tegyék az — oroszlanokat. Maholnap mindennek vége! A hitelezők kérlelhetlenek.

Ekkép a Suhr-cirkus, mely a mult héten még

ragyogott, hasonlítani kezd a süllyedő hajóhoz, melyet utózára még a patkányok is elhagynak.

A nemzeti színházban e héten egy nagy művészt ismertünk meg, Laub Ferdinandot, ki nemcsak a hegedün játszik, hanem szíveinkkel is. Azt lehet mondani: ő költő, ki a mosoly és köny fölött szabadon rendelkezik. Néha, midőn egy bús dallamot vagy ábrándot ad elő, mély, széles vonásaival a fájdalom egész forrását nyitja meg, mely átfoly szíveinken; hurjai csaknem énekelnek, s könnyen, tisztán zengenek, mintha érző idegek volnának; majd mikor vidor költeményeket, például a „koboldok táncát“ játsza, a hangok úgy terjednek szét, mint a világosság vidám sugárai. Egész zenei csipke-munkát visz véghez. Játékában minden oly finom, átlátszó, könnyű és leheletszerű, mintha a verőfény szétváló meg összefolyó szálai egyszerre táncolnának és zenegnének a levegőben. És e kitünő zenésznek mindig oly kis közönsége volt hogy szégyenleni kellett magunkat. S ha legalább vigasztalásul olyanformát mondhatnánk, mint a mit évek előtt egy angol színigazgató jelentett ki kis közönségének, midőn Macaulay történetének egyik új kötete jelent meg: „uraim és hölgyeim, ez üresség azt jelenti, az emberek oda haza maradtak hogy mielőbb elolvashassák Deák Ferenc államjogi értekezését, mely épen most jelent meg a „Budapesti Szemlében.“

Vadnai Károly.

Ujdon s á g o k.

* (*Uj államjogi munka Deák Ferenc-től.*) Megjelent a *Budapesti Szemle* új folyamából az első füzet, s tartalma nagyobb részét (tizenegy ívet) Deák Ferenc értekezése foglalja el, melynek címe: „Észrevételek Lustkandl Vencel ily című munkájára: Das Ungarisch-Österreichische Staatsrecht, a magyar közjog szempontjából.“ Nem ismerünk fontosabb, többérdekű és tanulságosabb értekezést az összes magyar közjogi irodalom terén — írja a „P. N.“ A magyar közjog több főkérdése közjogi és jogtörténeti tárgyalás alá van véve ez értekezésben, s minden oldalról vitatva, alapos jogtörténeti nyomozással és erős kritikával, mely minden ellenvetést megdőnt, napfény-világosságba helyezve.

* (*Hír az országgyűlésről*) mostanság elég sok jó forgalomba. Az „I. T.“ hallja, hogy Schmerling államminiszter is akkép nyilatkozott, hogy a magyar országgyűlés april havában összehivatva, már júniusban megnyitatték. A „P. H.“ bécsi lev. pedig azt írja, hogy a kancellár ő excija febr. 16-án reggel az előmunkálatok szorgalmazása végett ér-

lyes fölhívást intézett a kancellária azon osztályához, mely Pápay és Barthos udv. tanácsosok vezetése alatt az országgyűlési ügyek tárgyalására alakított. Az átmeneti intézkedések közt legelsőbbben és legközelebb várható: 1-ször a katonai kivételes törvényszékek munkásságának megszüntetése. — Ennek következtében 2-szor. A kir. ügyek igazgatósága fog a szükséges személyzettel ellátva, s alakilag a helyzethez módosítva helyreállítani. 3-szor. Betöltetnek, mint hallik, a még üresedésben álló főispánij helyek s 4-szer a megyei bizottmányok egybehivatnak. 5-ször. A m. kir. helytartótanács normális működésének rendes kerékvágásába, törvényes hatáskörébe visszavezetetik. — Mely előzményeket aztán 6-szor követi a magyar országgyűlés kihirdetése és egybehívása. Avatott körökben azt hiszik, hogy a megkezdett buzgó munkásság mellett mindezen országgyűlési előmunkálatokat két hónap lefolyása alatt, s tán előbb is befejezhetni képesek lesznek.

* (*Az irói segélygyűlet*) tőkége három új alapítvánnyal gyarapodott. Horváth Lajos miskolci

ügyvéd, *Kuhn József*, az első m. ált. biztosító társaság miskolci főügynöke, és *Szabó Károly* az erdélyi muzeum könyvtárnoka külön-külön 200 forint alapítvánnyal léptek az alapítók sorába.

* (*Szemere Bertalan*) egészségi állapota, mióta a hazába visszatért, annyira javult, hogy dr. Batizfalvi gyógyintézetét orvosainak beleegyezése folytán elhagyhatta és Pesten lakó rokonai meghívására azok körébe költözött.

* (*A hg. primás ö emja Bécsbe*) febr. 16-án érkezett meg s Ő Felsege még aznap fogadta. Egyik hír szerint hívásra jelent meg Bécsben e kemény téli időben; másik szerint az Almásy-pörben elítéltekért ment kegyelmet esdeni.

* (*Almásy Pált és Beniczky Lajost*) mint a „F.L.” írja, már elszállították Budapestről, Csehországba.

* (*Vörösmarty székesfehérvári szobrának*) Fernkorn műhelyében ifj. Vay Miklós fölügylete alatt készült mintáját gr. Zichy Jenő megszerezvén, azt a m. tud. akadémiának ajándékozta.

* (*Csokonai debreceni lakhelyét*) Kulini Nagy Benő legújabbán márványkövel jelölte meg, melyre az van írva: *Csokonai Vitéz Mihály lak- és halálózási helye.*“

* (*A pesti egyetem hallgatói*) évről évre szaporodnak, a jelen téli félévben összesen 1635-en vannak. Ebből ezernél több jogász.

* (*A lipótvárosi templom építésére*) a százezer fnyi sorshuzási kölcsön felvételét, hír szerint, megengedték.

* (*A nemesb dohányfajok termesztése*) s a magyar dohány külföldre lehetőleg szabad kivitele céljából gr. Apponyi György többekkel együtt társulat alakításán fáradozik, melynek alapszabályait megerősítés végett már fölterjesztették. A társulat egyelőre 10,000 holdon akarja megkezdeni működését s tagja lehet, ki 30 holdnak dohánynyal beültetésére kötelezi magát. E vállalat, ha életbe léphet, kétségkívül hamar visszaszerzi Angliában is a magyar dohány jó hírét és hitelét, mi az üzérkedők visszaélései miatt újabb időben nem kevésbé alászállt.

* (*Deák főntemlített művének*) német fordítási és kiadási jogát Emich Gusztáv kiadó szerezte meg 1500 ft tiszteletdíjért.

* (*Jótekonyságok.*) Az árva megyei szükölködőknek ő fölsége magánpénztárából 2000 ftot küldött. Bartakovich egri érsek a szalakuszi plebáni épület kijavítására ajándékozott 2000 ftot, Farkas Imre püspök pedig a Sz.-Fehérvárott fölállítandó megyei kórháznak ezeret.

* (*Ritka madarak.*) Mosonyban lőttek egy svéciai foglyot, mely csak rendkívüli hidegek alkalmával szokott délfelé levonulni hazájából. Szege-den meg hét hattyut láttak repülni, s e ritka madarakat nagy víz elpóstatájának tartják.

* (*Bál közönség nélkül.*) Egerben is elhatározták, hogy nem báloznak többet az idén; az e hó 15-ére kihirdetett táncestélyt még „alaki szempontból” megtartották ugyan, de egyetlen ember sem jelent meg rá. Hasonlót irnak Gyöngyösről.

* (*A magyarországi müegylet*) kisorsolásra Zombory Gusztávtól, lapunk egyik rajzolójától két apturel festményt vásárolt meg, melyek hazai tájképeket tüntetnek elő.

* (*A nemzeti színházról*) husvétkor Hofbauer Zsófia, Nagy-Huber Ida énekesnők, Kovács Gyula, s ha Szerdahelyi a debreceni színház igazgatását átveendi: ő és Prielle Kornélia is eltávoznak. Az operához újonan szerződtek Kendelényi Fanni és Angyalfi; a drámához: Timár és Hirtling Mária.

* (*Zajzoni sirját*) a „Korunk” brassói levelezője, fölkeresvén, fájdalommal értesült, hogy a csángó költő nyughelyét nem jelöli semmi emlék.

* (*Az oláhországi magyarok*) közt sok ügyes mesterember van, kik remekelnek a diszes szának készítésében, s az idén jó szüretjük volt. Egy szépen kikészített szán ára 38—50 cs. arany. A szánakhoz szükséges fákat gőzerővel is készítettik. Bukurestből írják azt is, hogy az ottani országgyűlésen magyar földészek is vannak Moldvából, kiket román katolikusoknak neveztek el. A képviselők napidíja két cs. arany.

Képtalány.

Megfejtése a 11-dik számban lesz.

A 8-ik sz. képtalányuk értelme ez: „Kárán tanul a magyar.”